

उपयोजित नीतिशास्त्र

समस्या व उपाय

संपा. डॉ. सुनील साळुंके

- उपयोजित नीतिशास्त्र : समस्या व उपाय - डॉ. सुनील साळुंके (मुख्य संपादक)
-Upayojit neetishastra: Samasya Va Upay - Dr. Sunil Salunke (Chief Editor)
- प्रथमावृत्ती - फेब्रुवारी, २०१९.
- ©अखिल भारतीय सत्त्वज्ञान परिषद
- प्रकाशक: व्यंकटराव मोरे
मेथी प्रवक्ताशन,
सिद्धेश्वर रोड, देशपांडे गल्ली,
लातूर-४१३५१२
फोन: 9850740367/8329351614
- मुद्रणस्थळ : रुद्रावणी ऑफसेट, औरंगाबाद.
- मुखपृष्ठ : श्री. काताजी लांडगे
- पृष्ठ जुळणी : डॉ. संगीता मोरे
- पृष्ठ संख्या : 298
- मूल्य : ₹. 300/-
- ISBN: 978-93-84810-40-7

अनुक्रमणिका

01. त्रिस्तरीय उपयोजित नीतिशास्त्राची दिशा : डॉ. शर्मिला जयंत वीरकर	... 007
02. आदर्श आणि उपयोजित नीतिशास्त्र व मानवी जीवन	
: डॉ. सुरेन्द्र गायधने	... 013
03. उपयोजित नीतिशास्त्राचे स्वरूप आणि प्रकार : डॉ. एन. के. रासकर	... 017
04. नैतिक सिद्धांताचे उपयोजित नीतिशास्त्र : विकास गायकवाड	... 023
05. उपयोजित नीतिशास्त्र : समस्या आणि उपाय : डॉ. माधवी वाढाडे	... 025
06. नीतिचे मानवी जीवनातील अनन्यसाधारण महत्त्व	
: मोनालिसा अ. खानोरकर	... 029
07. सरोगसी नियमन	: वैशाली माधवराव दिवे ... 034
08. सरोगसी आणि नैतिकता	: डॉ. सुनंदा भुसारे ... 042
09. क्लोनिंग तंत्रज्ञान आणि काही नैतिक प्रश्न : डॉ. सचिन खोक्ले	... 048
10. आत्महत्या: एक नैतिक समस्या	: डॉ. स्वाती कुलकर्णी ... 053
11. मानवी अवयव प्रत्यारोपण संकल्पना आणि नीतिशास्त्र	
: डॉ. प्रभाकर किर्तनकर	... 060
12. दयामरण आणि नैतिकता	: डॉ. अनिल शिंदे ... 063
13. दयामरण एक नैतिक चिंतन	: डॉ. बालाजी नरवाडे ... 066
14. दयामृत्यू: एक तात्त्विक चिकित्सा	: डॉ. ग्यानदेव उपाडे ... 072
15. गर्भपात: एक नैतिक समस्या	: डॉ. दिलीप नागरगोळे ... 081
16. वेश्यावृत्ती: चिंतन, एक काळाची गरज	: डॉ. नरेन्द्र रघटाटे ... 085
17. कृत्रिम बुद्धिमत्ता एक नैतिक आव्हान	: डॉ. रीना अदिनाश पितळे ... 098
18. लिंगभेद आणि समता	: डॉ. सुनील साळुंके ... 107
19. मुल्यविचार	: डॉ. सुनील अ. काळमेघ ... 111
20. विवाह — आधुनिक आव्हाने	: डॉ. सुनिलदत्त गवरे ... 114
21. विचारांच्या दमनाचा दुष्परिणाम—आपत्त : डॉ. वैदप्रकाश डोणगावकर	... 120
22. स्त्रीवादाचे नीतिशास्त्र	: शितल येरुळे ... 124
23. आचरण	: डॉ. सुरेखा आडगावकर ... 127
24. प्रसार माध्यमातील (मोबाईल) अनैतिकता आणि ताडणारे नैराश्य	
: डॉ. वृषाली आंबडकर	... 135
25. वैद्यकीय व्यवसायातील अनैतिकता : एक ज्वलंत प्रश्न	
: डॉ. विजय शेडगे	... 139
26. वैद्यकीय नीतिशास्त्र : समस्या व उपाय : डॉ. बाळासाहेब मुळीक	... 144

27. वैद्यकीय व्यवसायातील समस्या	: डॉ. मुवीन शेख	154
28. वैद्यकीय व्यवसायातील अनैतिकतेची समस्या व उपाय	: डॉ. सखाराम गोरे	164
29. वैद्यकीय व्यवसायाचे बदलते स्वरूप	: डॉ. बाजीराव पाटील	170
30. शिक्षण आणि नीती	: प्रा. पुष्पा देवतळे	176
31. शिक्षण व्यवसायातील समस्या: नीतीची गरज	: प्रा. गोदावरी ना. भुसारे	182
32. शिक्षण व्यवसायावरील नैतिक जबाबदारी	: गंगाधर सोनकांबळे	189
33. पर्यावरणीय नीतिशास्त्रातील शाश्वत (निरंतर) विकास संकल्पना	: डॉ. अमन बगाडे	194
34. पर्यावरणीय नीतिशास्त्र: एक तात्त्विक चिकित्सा	: प्रा. धनराज हाडुळे	202
35. पर्यावरणातील समस्या व उपयोजित नीतिशास्त्र	: प्रा. विलास टिळेकर	210
36. नीतिशास्त्र, उपयोजित नीतिशास्त्र आणि पर्यावरणीय प्राणी हक्क, समस्या व उपाय	: सचिन राजपूत	214
37. जैववैद्यक नीतिशास्त्राची तत्त्वे	: डॉ. हरिश नवले	225
38. धर्म आणि ईश्वर यांची नैतिक उपयोगिता	: उमेश उईके	233
39. नीतिमान समाज निर्मितीसाठी उपयोजित नीतिशास्त्र	: डॉ. माधव कांबळे	237
40. नैतिकता - काळाची गरज	: प्रा. अलका धिखुर्देकर	242
41. नैतिक मुल्ये : एक दृष्टीकोन	: डॉ. अजय नामा	247
42. आंतरराष्ट्रीय नैतिकता : वर्तमान जागतिक परिप्रेक्ष्य में विश्लेषण	: चंद्रकांत प्रल्हाद सोनवणे	252
43. Ecological balance: Need of the hour	: Dr. Sunita Ingle	256
44. Environmental ethics: Issues and Solutions	: Dr. Sangeeta Pande	260
45. Theories of Punishment in the light of Applied Ethics.	: Dhanshree A. Patrikar	267
46. Applied Ethics : Problems and Solutions "Medical profession"	: Nihlas Lokhande	273
47. Social ethics and mindset of people of Female Foeticide	: Dr. Ganesh Belambe	278
48. Application of Buddhist Environmental ethics in contemporary society	: Dr. Gautam Tenkale	287

28. वैद्यकीय व्यवसायातील अनैतिकतेची समस्या व उपाय

डॉ. सखाराम यशवंतराव गोरे

वैद्यकीय व्यवसाय हा प्राचीन काळापासून चालत आलेला व्यवसाय आहे. इतर कोणत्याही व्यवसायापेक्षा या व्यवसायाचे स्थान सर्वश्रेष्ठ मानले आहे. या व्यवसायाचे मुलभूत ध्येय व्यक्तिव्या तसेच समाजाच्या आरोग्याचे रक्षण करणे हे आहे. यालाच जर आपण दुसऱ्या शब्दात सांगायचे झाल्यास व्यक्तित्वे शारिरिक आरोग्य सुधारून समाजाच्या कल्याणासाठी हातभार लावणे हे वैद्यकीय व्यवसायाचे प्रमुख ध्येय आहे. मानवी जीवनातील दुःख नाहिसे करून जीवनाची लावी वाढवण्याचे कार्य वैद्यक करतो. म्हणूनच त्यास भुतलावरील ईश्वर असेही म्हणतात. कोणत्याही देशातील नागरिकांचे आरोग्य कसे आहे यावर त्या देशाचे भवितव्य बऱ्याच अशी अवलंबून असते. या आरोग्याची काळजी घेण्याचे कार्य वैद्यक करतो. दुसरे असे की आपले केवळ मन नैतिक असून चालत नाही. तर त्याला निरोगी कणखर शरिराची जोड असणे तेवढे गरजेचे आहे. असे असेल तरच काही तरी कार्य करता येऊ शकते. या कार्यात वैद्यकाची भूमिका महत्वाची ठरते. अशा अनेक कारणांनी सर्व सामान्य लोक या व्यवसायकडून फार मोठ्या प्रमाणात नैतिकतेची अपेक्षा करतात परंतू हे ही क्षेत्र अनैतिकतेपासून दुर राहिले नाही बदलत्या समाज जीवना बरोबर या क्षेत्रातही अनेक बदल होत गेले.

या निवंधात मी वैद्यकीय व्यवसायाचा नीतिशास्त्रीय दृष्टीकोनातून विचार केलेला आहे. माझ्या मते मानवी आरोग्याची काळजी घेताना तसेच जीवन व मृत्यूच्या संदर्भात निर्णय घेताना नैतिकतेचा विचार होणे खूप महत्वाचे आहे. बदलत्या समाजजीवनावरोबर या क्षेत्रातही अनेक बदल झालेले आहे हे ही क्षेत्र अनैतिकतेच्या जाळ्यात सापडले आहे. या वैद्यकीय क्षेत्रात अनेक अनैतिक समस्या निर्माण झालेल्या आहेत. त्यातील काही प्रमुख समस्यांची चर्चा मी या निवंधात करणार आहे तसेच त्यावर काही उपायही सुचवण्याचा